

1. SPESIALRAPPORT

**MARKEDS
UTVALGET**

**Arbeidsmarkeds- og
innvandringspolitikk i EF**

Arbeidsutvalget for de europeiske markedsspørsmål

MARKEDSUTVALGET

Utvalgets formann

Statssekretær Erik Ribu, Handelsdepartementet

Medlemmer

Konsulent Marta Aarnes, Samferdselsdepartementet

Underdirektør Carl Bjørge, Fiskeridepartementet

Kontorsjef Else Bøe, Prisdirektoratet

Byråsjef Harald Bøyum, Handelsdepartementet

Byråsjef Trond Dolva, Justisdepartementet

Ambassadør Erik Dons, Utenriksdepartementet

Byråsjef Bjørn Frisholm, Finansdepartementet

Konsulent Arne B. Hønningstad, Sosialdepartementet

Byråsjef Helge Håvie, Kommunaldepartementet

Konsulent Bernt Lie, Landbruksdepartementet

Underdirektør Gudmund Saxrud, Utenriksdepartementet

Ekspedisjonssjef Asbjørn Skarstein, Utenriksdepartementet

Byråsjef Rolf Thodesen, Industridepartementet

Utvalgets sekretær

Underdirektør Arild Holland, Utenriksdepartementet

Sekretariat

Underdirektør Haakon Skaarer, Utenriksdepartementet

Byråsjef Per M. Ølberg, Utenriksdepartementet

Konsulent Oddmund Graham, Utenriksdepartementet

Sekretær Olav Bergthun, Utenriksdepartementet

Konsulent Jan-Erik Sørensen, Handelsdepartementet

I. Sysselsettingspolitisk målsetting i Romatraktaten — Fellesskapets organer for arbeidsmarkedsspørsmål.

Etter EF's system er det i vesentlig utstrekning overlatt til de enkelte medlemsland å føre en slik arbeidsmarkedspolitik som landene selv finner formålstjenlig. Visse hovedmål for sysselsettingspolitikken er likevel kommet til uttrykk i Romatraktaten. Ifølge innledningen til Traktaten skal medlemslandene anstrenge seg for stadig å bedre leve- og arbeidsvilkårene for sine folk. Etter artikkel 104 skal hver medlemsstat i sin økonomiske politikk sikre et høyt sysselsettingsnivå. I artikkel 117 heter det at medlemslandene «er enige om at det er nødvendig å bedre arbeidstakernes leve- og arbeidsvilkår for derved å muliggjøre en utjevning på et stadig høyere nivå», og i artikkel 39 heter det at den felles landbrukspolitik bl.a. skal ha til formål å sikre en optimal utnyttelse av produksjonsfaktorene, særlig arbeidskraften.

For å fremme denne målsetting virker Fellesskapets organer, i første rekke Kommisjonen, for å etablere et nært samarbeid mellom medlemslandene når det gjelder sysselsetting, arbeidsformidling, yrkesopplæring, yrkesrettleiing, m.v., dessuten lønns- og arbeidsvilkår, arbeidervern og forholdet mellom partene på arbeidsmarkedet. Samarbeidet tar særlig sikte på å bringe leve- og arbeidsvilkårene i de land som ligger etter, opp mot høyeste standard innen Fellesskapet.

Partene på arbeidsmarkedet har innflytelse på Fellesskapets arbeidsmarkedspolitik gjennom sin representasjon i Den økonomiske og sosiale komité. Komitéen er sammensatt av representanter for forskjellige interessegrupper innenfor det økonomiske og sosiale liv. Den består av 101 medlemmer, som fordeler seg på tre noenlunde like store grupper av arbeidsgivere, arbeidstakere og andre interesser. Komitéen som har en rekke arbeidsgrupper, bl.a. for arbeidsmarkedsspørsmål, har en rådgivende status i forhold til Rådet og Kommisjonen. Komitéens uttalelse skal alltid innhentes før viktige vedtak treffes av Rådet etter forslag fra Kommisjonen.

Utviklingen har for øvrig gått i retning av et mer omfattende samarbeid mellom partene på arbeidsmarkedet, de nasjonale myndigheter og Fellesskapets organer om utformingen av sysselsettingspolitikken. I desember 1970 vedtok Rådet å opprette Den permanente sysselsettingskomité for Fellesskapene. I arbeidet i komitéen deltar Rådet eller representanter for regjeringene i medlemslandene, Kommisjonen

samt de europeiske fellesorganer for arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene. Arbeidsgiver- og arbeidstakersiden skal ha 18 representanter hver. Komitéen skal kunne ta opp saker av eget tiltak, ikke bare uttale seg når den blir rådspurt.

II. Felles arbeidsmarked for arbeidstakere.

En viktig side ved EF's virksomhet har vært å skape et felles arbeidsmarked mellom medlemslandene. For arbeidstakeres vedkommende er dette mål slått fast i Traktatens artikkel 48. Traktatens artikkel 49 gir hjemmel for Rådet til i forordninger og direktiver å gi de bestemmelser som er nødvendig for å gjennomføre det felles arbeidsmarked, dvs. at Fellesskapet har overnasjonal myndighet på dette feltet. Ellers har Traktaten særskilte regler for etablering av selvstendig næringsvirksomhet og for tjenesteytelser over landegrensene. En vil her nøye seg med å omtale det felles arbeidsmarked for arbeidstakere.

Etter artikkel 48 skal arbeidstakere fra medlemslandene fritt

- kunne ta arbeid i de andre medlemsland,
- kunne flytte mellom medlemslandene i dette øyemed,
- kunne oppholde seg i et medlemsland for å arbeide der,
- kunne bli boende i et medlemsland etter å ha arbeidet der.

Retten til å ta arbeid gjelder ikke stillinger i offentlig administrasjon. Retten er videre avgrenset i den utstrekning hensynet til den offentlige orden, offentlig sikkerhet og folkehelse tilsier det.

Det felles arbeidsmarked er blitt innført i tre etapper. Siste etappe ble nådd ved forordning nr. 1612/68 som trådte i kraft 8. november 1968. Etter denne forordningen skal en borger av et fellesskapsland kunne ta lønnet arbeid i hvilket som helst av medlemslandene på like linje med vedkommende lands egne borgere (dog med de begrensninger som er nevnt i foregående avsnitt). Retten kan ikke innskrenkes eller på noen måte settes til side selv om det skulle oppstå problemer på arbeidsmarkedet innen et medlemsland. En situasjon hvor en medlemsstat har, eller regner med å få, slike vansker på arbeidsmarkedet at det vil kunne oppstå alvorlig fare for levevilkår og sysselsetting i et distrikt eller yrke, skal etter forordningen møtes ved

- en opplysningskampanje med sikte på å hindre at arbeidstakere fra Fellesskapet søker sysselsetting i dette distrikt eller yrke,
- at vedkommende distrikt eller yrke unntas fra det ordinære formidlingssamarbeid mellom arbeidskontorene i Fellesskapet, og at

tilbud som blir avgitt direkte fra en arbeidsgiver til arbeidsformidlingen i et medlemsland om stillinger innen dette distrikt eller yrke, ikke skal behandles.

En arbeidstaker som flytter fra et fellesskapsland til et annet, skal ha rett til å ta med seg sin familie. Denne retten er imidlertid betinget av at han rår over bolig for familien av en standard som er normal for innenlandske arbeidstakere i distriktet.

Spørsmålet om fortrinnsrett for arbeidstakere fra medlemsland overfor arbeidstakere fra tredjeland til ledige stillinger har vært atskillig debattert. Resultatet er blitt at ledige stillinger som er meldt til arbeidsformidlingen, som hovedregel bare skal meldes til tredjeland dersom de ikke kan besettes innen Fellesskapet innen en viss tid (18 dager), og at arbeidskraft fra andre medlemsland som hovedregel skal ha samme fortrinnsrett overfor borgere av tredjeland som vedkommende lands egne borgere har. Fortrinnsrett for arbeidstakere fra et annet EF-land gjelder ikke i forhold til arbeidstakere fra tredjeland som allerede befinner seg i vedkommende land. De sistnevnte regnes i slike tilfelle som tilhørende det nasjonale arbeidsmarked.

Rådet har i direktiv nr. 68/360 av 15. oktober 1968 gitt bestemmelser om ut- og innreise, oppholdstillatelse osv. for arbeidstakere og deres familier. Medlemsstatene pålegges å utstyre arbeidstakere som vil ta arbeid i andre medlemsland og deres pårørende med de nødvendige dokumenter (pass eller identitetskort). Slike dokumenter gir rett til å reise inn i et annet medlemsland. Visum skal ikke kunne kreves, unntatt for pårørende som ikke er borgere av et medlemsland. Arbeidstakerne og deres pårørende skal av tilflyttingslandet tildeles et eget «EF-oppholdskort», som skal gjelde i minst fem år. Arbeidstillatelse skal ikke kunne kreves. Et gyldig oppholdskort kan ikke tas fra en arbeidstaker om han skulle bli ufrivillig arbeidsløs eller midlertidig arbeidsudyktig på grunn av sykdom eller ulykke.

Når oppholdskortet skal fornyes, kan gyldigheten begrenses til tolv måneder dersom arbeidstakeren har vært arbeidsløs i tilflyttingslandet sammenhengende i minst tolv måneder.

Det kreves ikke oppholdskort for arbeidstakere hvis arbeidsforhold skal vare i høyst tre måneder, for grensegjengere og sesongarbeidere.

Direktiv nr. 68/360 er ikke til hinder for å utvise en borger av et medlemsland dersom han ikke har eksistensmidler og faller sosialomsorgsmyndighetene til byrde før han har oppnådd rett til opphold, dvs. før han har fått arbeid.

III. Det europeiske sosialfond — Kull- og stålfellesskapets støtteordning for arbeidstakere.

En rekke bestemmelser i Traktaten tar sikte på å hjelpe arbeidstakerne til å nytte ut de muligheter som det felles arbeidsmarked gir, og hjelpe dem som mister sitt arbeid på grunn av strukturendringer i næringslivet eller av andre grunner.

Viktigst er kanskje bestemmelsene om Det europeiske sosialfond, artiklene 123—127. Fondet har til formål å fremme sysselsettingen og arbeidskraftens geografiske og yrkesmessige mobilitet for på denne måten å bidra til å øke levestandarden.

Etter artikkel 125 gir fondet støtte i form av tilskott til medlemsstatene eller offentlige organer til dekning av 50 pst. av de utgifter disse har anvendt til å sikre arbeidstakerne ny produktiv sysselsetting ved yrkesopplæring og flyttetilskott og av utgifter til å sikre full lønn for arbeidstakere som — mens vedkommende bedrift omstiller seg til annen produksjon — midlertidig er helt eller delvis uten arbeid.

Det har i lengre tid vært framholdt bl.a. av Kommisjonen og Europa-parlamentet, at Sosialfondets virkefelt burde utvides og dets initiativskapende muligheter økes, særlig med sikte på å møte de problemer som følger av strukturendringene i næringslivet. Den 1. februar 1971 gjorde Rådet vedtak om å gi fondet slike nye oppgaver. Vedtaket går bl.a. ut på at fondet kan yte bistand når situasjonen på arbeidsmarkedet

- blir påvirket, eller står i fare for å bli påvirket, av spesielle tiltak som blir satt i verk av Rådet innen rammen av fellesskapspolitikken, eller av tiltak som blir satt i verk i gjensidig forståelse for å virkelig gjøre Fellesskapets mål, eller
- krever en spesiell felles aksjon for å sikre bedre likevekt mellom tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft innenfor Fellesskapet.

Videre heter det at fondet kan yte bistand når arbeidsmarkedet i bestemte distrikter, næringer eller grupper av foretak rammes av vansker som ikke kan føres tilbake til et bestemt tiltak satt i verk av Rådet innen rammen av fellesskapspolitikken, men som indirekte er en følge av det felles markeds funksjon, eller som hindrer en harmonisk utvikling av Fellesskapet. I slike tilfelle ytes tilskott for å avskaffe langvarig strukturell arbeidsløshet og undersysselsetting, for å utdanne høyt kvalifisert arbeidskraft, så vel som til tiltak som tar sikte på å føre

funksjonshemmede, eldre, kvinner og unge arbeidstakere inn i eller tilbake til arbeidslivet.

Rådsvedtaket fastsetter tilskottssatsens størrelse til 50 pst. av utgiftene for tiltak som blir gjennomført av den offentlige administrasjon, av offentligrettslige organer og av organer som har offentlig interesse, sammensatt av representanter for arbeidsgivere og arbeidstakere. Fondet kan også yte tilskott til tiltak som blir iverksatt av private selskaper eller organer, såfremt myndighetene i vedkommende land garanterer at tiltakene blir gjennomført på riktig måte. I disse tilfeller deltar fondet med et beløp av samme størrelse som de utgifter det offentlige har dekket.

Ellers er det verd å merke at fondet nå skal finansieres ved fellesskapsmidler, ikke som hittil ved utlikning på medlemslandene.

Fra fondet ble opprettet og til utgangen av 1970 hadde det gitt tilskott på i alt 154 mill.r.e., som tilsvarer ca. 1,1 milliarder kroner. Av dette gikk vel 1 milliard kroner til yrkesopplæring og ca. 60 mill. kroner til flyttetilskott. I alt har ca. 600 000 arbeidstakere fått yrkesopplæring med støtte av fondet, og et tilsvarende antall har fått flyttetilskott.

Kull- og stålfellesskapet har sitt eget system for støtte til tiltak på arbeidsmarkedet. Dette system er til dels mer omfattende enn Sosialfondet. Allerede i Paristraktaten av 1951, som opprettet Kull- og stålfellesskapet, ble det fastsatt at det skulle kunne ytes en ikke tilbakebetalingspliktig støtte til arbeidsmarkedstiltak som skyldes henholdsvis opprettelsen av det felles marked og nye tekniske metoder eller produksjonsmidler. I 1960 ble det føyd til en bestemmelse om at tilsvarende tiltak kunne settes inn også for å motvirke arbeidsløshet som skyldes dyptgripende endringer i avsetningsforholdene. Slik støtte kan ytes enten til utbygging av næringslivet eller til de berørte arbeidstakere. Sistnevnte støtte omfatter:

- ventepenger til arbeidstakere som er blitt ledige, og som må vente på ny stilling, utbetalingene gis i en viss tid og i et visst forhold til tidligere lønn, de er degressive gjennom utbetalingstiden,
- tilskott til arbeidstakere som hel eller delvis kompensasjon ved overgang til nytt arbeid som er dårligere betalt, det kan gis opptil full dekning for differansen i inntil to år,
- dekning av utgifter i forbindelse med flytting,
- delvis erstatning av reiseutgifter hvis den nye arbeidsplass ligger langt fra hjemmet,
- omskolering av arbeidskraft.

IV. Utviklingen på arbeidsmarkedet i EF — Vandringsen av arbeidskraft mellom medlemslandene og tilgangen på arbeidskraft fra tredjeland.

I den tid Fellesskapet har eksistert, har sysselsettingen og etterspørselen etter arbeidskraft i medlemslandene økt, samtidig som den naturlige tilvekst til yrkesbefolkningen har vært liten. Disse forhold har ført til at arbeidsløsheten i EF har gått betydelig ned, fra gjennomsnittlig 3,4 pst. i 1958 til mindre enn 1,6 pst. i 1969. En viser til nedenstående tabell, der en også har tatt med arbeidsløshetsprosenten i Norge i det samme tidsrom.

	Neder-land	Belgia	Luxem-bourg	Tysk-land	Frank-rike	Italia	Norge
1958	2,3	3,4	0,0	2,7	1,2	6,7	1,7
1959	1,8	4,1	0,0	1,9	1,3	5,6	1,6
1960	1,1	3,4	0,0	0,9	1,2	4,2	1,2
1961	0,8	2,7	0,0	0,6	0,9	3,6	0,9
1962	0,8	2,1	0,0	0,5	1,3	3,1	1,0
1963	0,8	1,8	0,1	0,7	1,3	2,5	1,2
1964	0,7	1,5	0,0	0,6	1,1	2,8	1,1
1965	0,8	1,6	0,0	0,5	1,4	3,7	0,9
1966	1,2	1,8	0,0	0,6	1,4	3,9	0,8
1967	1,9	2,5	0,1	1,7	1,8	3,5	0,7
1968	1,8	3,0	0,1	1,2	2,1	3,5	1,1
1969	1,4	2,3	0,0	0,7	1,7	3,4	1,0

Bortsett fra Italia har samtlige medlemsland et underskudd på arbeidskraft, som de i stigende utstrekning har søkt å dekke ved rekruttering utenfra. Til tross for bestemmelsene om prioritet for arbeidstakere fra medlemsland, har innvandringen av arbeidskraft til EF fra tredjeland vært mer omfattende enn vandringsen av arbeidskraft mellom medlemslandene. For perioden 1964 til 1969 har tilgangen på utenlandske arbeidstakere (unntatt arbeidskraft for mer kortvarig arbeid) utviklet seg slik (tall i tusen):

Fra	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Italia	206	235	188	75	142	145
Andre EF-land	22	24	23	20	20	22
Tredjeland	207	452	382	190	358	692
Sum	435	711	593	285	520	859

For 1970 ble den samlede etterspørsel innen EF etter utenlandsk arbeidskraft beregnet til ca. 900 000. Det ble anslått at bare ca. 10 pst. av dette ville bli dekket fra Italia.

Etter anmodning fra Rådet utarbeidet Kommisjonen høsten 1970 en rapport om årsaker til at en så liten del av EF-landenes arbeidskraft-behov blir dekket av Italia, trass i at landet fortsatt har et betydelig antall arbeidsledige. Rapporten konkluderer med at den arbeidskraft som er tilgjengelig i Italia, i mange tilfelle ikke har de nødvendige kvalifikasjoner. Det gjør seg dessuten gjeldende at italiensk kvinnelig arbeidskraft er lite mobil, foruten at italienerne i stadig synkende grad er villig til å ta tungt eller smuss-utsatt arbeid. For øvrig synes italienerne å foretrekke bare enkelte fellesskapsland, nemlig de land som ligger nærmest, dvs. Forbundsrepublikken Tyskland og Frankrike.

I november 1970 ble det undertegnet en tilleggsprotokoll til assosieringsavtalen mellom EF og Tyrkia. Protokollen inneholder bl.a. en prinsippbestemmelse om at Tyrkia i løpet av en overgangsperiode som strekker seg fra 1. desember 1976 til 1. desember 1986, gradvis og etter nærmere bestemmelse av Assosieringsrådet, skal knyttes til det felles arbeidsmarked i EF. I hvilken utstrekning en slik tilknytning faktisk vil finne sted, vil ventelig avhenge av en rekke forhold, bl.a. utviklingen på arbeidsmarkedet i EF.

Tilsvarende bestemmelser finnes ikke for andre assosierte land.

Fra EF ble opprettet, har arbeidsmarkedsproblemene i Fellesskapet endret karakter fra i hovedsak et arbeidsløshetsproblem til i hovedsak et omstillingsproblem, og som ovenfor nevnt, direkte mangel på arbeidskraft. Omstillingsproblemene har vært viet stigende oppmerksomhet i Fellesskapets organer. Foruten i rapporter om utviklingen på arbeidsmarkedet har de vært omtalt bl.a. i langtidsprogrammene og i dokumenter om landbrukspolitikken og industripolitikken. Kommisjonen regner med at i løpet av de kommende ti år vil 240 000 arbeidsplasser i kullgruveindustrien, 200 000 i metallindustrien og mer enn 300 000 i tekstilindustrien falle bort innen EF-området. Kommisjonen regner videre med at fem millioner mennesker som nå er sysselsatt i landbruket, må skaffes annen sysselsetting i løpet av samme periode, for at de resterende fem millioner skal kunne oppnå en rimelig inntekt. I langtidsprogrammene har det vært framholdt at for at strukturproblemene skal kunne løses, er det nødvendig at arbeidskraften har høy mobilitet og at arbeidstakerne må få tilstrekkelig sikkerhet overfor strukturendringene. Av aktuelle tiltak blir det pekt på økt innsats når det

gjelder yrkesrettledning, yrkesopplæring, og omskoling, utbygging av arbeidsmarkedsorganene, arbeidsløshetsstrygden og ordninger med reise-, flytte- og starthjelp, tiltak for å kompensere for nedgang i inntekt som følge av overgang til nytt arbeid, distriktsutbygging, boligbygging m.v.

På fellesskapsplanet møtes disse omstillingsproblemer særlig gjennom tilskott fra Det europeiske sosialfond og støtteordninger innen rammen av Det europeiske kull- og stålfellesskap. (Se foran om dette.)

V. Tilgangen på utenlandsk arbeidskraft i Norge ved en eventuell tilknytning til det felles europeiske arbeidsmarked.

For Norges vedkommende må det etter det som er anført, kunne regnes med at en eventuell tilknytning til et felles europeisk arbeidsmarked ikke vil få noen stor betydning for innvandringen av borgere fra øvrige EF-land. Vårt land har i en årrekke praktisert en meget liberal innvandringspolitikk som går ut på at alle som skaffer seg arbeid her, som hovedregel også får arbeids- og oppholdstillatelse. Trass i dette har tallet på utenlandske arbeidstakere ligget lavt og temmelig stabilt på om lag 15—16 000 i de siste ca. 20 årene, bortsett fra det aller siste året hvor det har vært en viss stigning. Denne stigningen skyldes imidlertid ikke økt innvandring fra EF-land, men fra land utenfor Fellesskapet, i første rekke Afrika og Asia.

Grunnen til at det her i landet har vært et forholdsvis lite antall utlendinger i arbeid må i første rekke søkes i at det ikke har vært drevet noen planmessig rekruttering av utenlandsk arbeidskraft, fordi en har funnet det riktig å satse på de hjemlige arbeidskraftressurser i størst mulig utstrekning. Et eventuelt medlemskap i EF vil ikke endre på dette forhold. Andre grunner til at utlendinger ikke i større utstrekning har funnet veien til Norge, kan antas å være vår fjerne geografiske beliggenhet og de klimatiske forhold som ikke virker tiltrekkende på de fleste utlendinger.

Når det gjelder innvandringspolitikken overfor tredjeland, er det på fellesskapsplan i EF ikke fastsatt regler som binder de enkelte medlemsland. Det er helt ut overlatt til hvert medlemsland å føre sin

egen innvandringspolitikk i forhold til tredjeland. Noe annet er at Fellesskapets organer har tatt til orde for et visst samarbeid mellom medlemslandene på dette området.

Norge vil derfor ved et eventuelt medlemskap i EF kunne føre den innvandringspolitikk overfor land utenfor EF som vi selv finner formålstjenlig.

Etter at reglene for arbeidstillatelse i Norge nylig er blitt endret, slik at utlendinger må søke om tillatelse fra sitt hjemland, eller fra et land hvor de har oppholdt seg i minst seks måneder, etter først å ha skaffet seg arbeid her, er det i tiden fremover ikke grunn til å regne med noen særlig stor tilstrømning av arbeidstakere fra tredjeland. Det er nevnt foran at norske myndigheter har funnet det riktig å satse på våre egne arbeidskraftressurser framover å drive en mer organisert rekruttering av utenlandsk arbeidskraft. Denne politikken vil bli opprettholdt. Om situasjonen på arbeidsmarkedet likevel skulle utvikle seg slik at det kan bli nødvendig med en mer organisert rekruttering av arbeidstakere fra andre land, er det helt klart at det fra norske myndigheters side vil bli stilt slike betingelser at utlendingene vil bli sikret arbeids- og levevilkår som kan aksepteres etter norsk målestokk.

VI. Utviklingen på arbeidsmarkedet og endringer i sysselsettingen innen de ulike næringer i de enkelte EF-land.

I det følgende vil det bli gitt en nærmere omtale av den innvirkning etableringen av Det Europeiske Fellesskap har hatt på arbeidsmarkedet i de enkelte medlemsland, foruten at det så langt det har vært mulig å innhente opplysninger, vil bli gitt en oversikt over endringer i sysselsettingen innen ulike næringer i løpet av de siste år.

For *Nederlands* vedkommende hevdes det at tilblivelsen av EF har vært en gunstig faktor sett fra et nasjonalt arbeidsmarkedssynspunkt.

Nederlenderne hadde i etterkrigstiden et overskudd på arbeidskraft, og i denne tid emigrerte et stort antall nederlendere særlig til Australia og Canada. Innen Europa forekom en begrenset utvandring av nederlandske jordbrukere til Frankrike. Etter at industrialiseringen i landet tok fart, snudde situasjonen seg, og i de senere år har Nederland hatt underskudd på arbeidskraft. Rekrutteringsavtaler har blitt inngått med Italia, Tyrkia, Jugoslavia, Marokko, Spania, Hellas, Portugal og Tunisia. Avtalen med Italia ble imidlertid opphevet i samband med etableringen av det felles europeiske arbeidsmarked.

Ettersom det ikke lenger kreves arbeidstillatelse for arbeidstakere fra EF-landene, er det ikke mulig å angi nøyaktig hvor mange arbeidstakere fra disse land som oppholder seg i Nederland.

I begynnelsen av 1971 ble det imidlertid regnet med at det var ca. 34 000 arbeidstakere fra andre EF-land, derav 12 000 tyskere, 12 000 belgiere, 9 000 italienere og ca. 1 000 fra Frankrike og Luxembourg. I tillegg kommer ca. 20 000 som daglig reiser over grensen fra Tyskland og ca. 25 000 som pendler på samme måten fra Belgia.

I de siste to år har det ikke skjedd noen ytterligere rekruttering av italiensk arbeidskraft. En har i høyere grad innrettet seg på bl.a. tyrkere, marokkanere, spanjoler og jugoslaver. Dette framgår for øvrig av nedenstående tabell, som viser antall personer med gyldig arbeidstillatelse fordelt på nasjonalitet pr. 15. desember 1970. Tilsvarende tall pr. 15. desember 1969 er gjengitt i parentes. Totalt 83 460 (64 929).

Grekere	1 824 (1 564)	Spanjoler	17 053 (13 392)
Jugoslaver	6 429 (3 551)	Tyrkere	20 724 (17 005)
Marokkanere . .	19 563 (15 577)	Tunesere	218 (120)
Portugisere . .	3 096 (2 149)	Andre	14 553 (11 571)

Kilde: OECD.

Etterspørselen etter utenlandsk arbeidskraft viste en markert økning i 1970, og denne trend har fortsatt i 1971.

Det samlede antall arbeidstakere i Nederland har økt fra ca. 4 160 000 i 1958 til ca. 4 690 000 i 1969. I jordbruket og gruvevirksomheten sank tallet i det samme tidsrom fra ca. 560 000 til ca. 360 000, mens tallet på sysselsatte i industrien økte fra ca. 1 570 000 til ca. 1 840 000. Innen de tjenesteytende næringer har det i det nevnte tidsrom skjedd en økning fra ca. 1 940 000 arbeidstakere til ca. 2 420 000 arbeidstakere.

Når det gjelder *Belgia*, kan det konstateres at antallet borgere fra andre EF-land som har lønnet arbeid i Belgia, har holdt seg konstant gjennom størstedelen av 1960-årene. Antallet var pr. 30. juni 1961 102 154 personer (hvorav 68 000 italienere), og pr. 30. juni 1967 102 240 personer (hvorav 64 700 italienere). Et klart bilde av situasjonen med hensyn til tilgang av arbeidskraft fra andre EF-land viser nedenstående tabell over utstedte arbeidstillatelser til EF-borgere:

1960:	40 684	1963:	37 712	1966:	20 691
1961:	36 449	1964:	37 359	1967:	16 924
1962:	39 075	1965:	33 391	1968:	13 840

Tabellen viser en tilbakegang for hvert år, unntatt 1962. Forklaringen er særlig nedgangen i innvandringen av italienere (fra 33 203 i 1960 til 8 836 i 1968).

For årene etter 1968 er det vanskelig å gi tall for innvandring fra andre EF-land, men etter det en har grunn til å tro, har det vært den samme utvikling som inntil 1968.

En kan således trekke den konklusjon at det ikke har vært noen sammenheng mellom liberaliseringstiltakene i EF med hensyn til arbeidskraftens frie bevegelighet og tilgangen til Belgia av EF-borgere.

For å dekke behovet for arbeidskraft har Belgia i stigende utstrekning rekruttert arbeidstakere fra land utenfor EF-området. På den annen side skal det bemerkes at landet ikke har tillatt noen fri rekruttering fra tredjeland. Dette henger sammen med ønsket om å få arbeidsgivere til i større utstrekning å nyttiggjøre seg landets egne arbeidskraftressurser. Det finnes fortsatt et relativt høyt antall belgiere, som på grunn av alder eller andre forhold er uten arbeid, og som etter myndighetenes syn, vel kan fylle en plass i arbeidslivet.

Myndighetene har i de senere år mer og mer gått inn for en organi-

sert og planmessig rekruttering. Dette blir begrunnet med ønsket om å bevare balansen på arbeidsmarkedet, og også ønsket om å sikre disse arbeidstakerne en tilstrekkelig sosial beskyttelse.

Utviklingen innen sysselsettingen i Belgia siden 1958 viser at landet ikke er noe unntak fra den alminnelige tendens i industrilandene med sterk relativ tilbakegang i primærnæringene og tilsvarende vekst i sekundærnæringene og de tjenesteytende næringer. Utviklingen har vært kjennetegnet ved at veksten i de tjenesteytende næringene (handel, bank, forsikring, transport, offentlig virksomhet, etc.) har vært relativt sterkere enn innenfor sekundærnæringene (bergverk og industri) i denne periode. Dette skyldes i første rekke nedbygging av landets tradisjonelle kullindustri, hvis produksjon i løpet av det siste tiår er sunket fra 30 millioner til under 15 millioner tonn, mens antall sysselsatte er sunket fra om lag 150 000 i 1958 til under 60 000 i 1969.

Antall sysselsatte innenfor industri og bergverk var i 1958 om lag 1,2 millioner av en total sysselsetting på 2,5 millioner. Mens sysselsettingen totalt sett i årene etter 1958 har økt til om lag 2,8 millioner ved utløpet av 1969, har sysselsettingen i industrien vært stabil. Den bearbeidende industri sysselsatte i 1969 vel 1,07 millioner personer, eller om lag 37 pst. av totalt antall ansatte. Avgangen fra primærnæringene er således i det vesentlige absorbert av andre næringer enn bergverk og industri.

I *Luxembourg* har det i likhet med i Belgia i de senere år vært en betydelig mangel på arbeidskraft. Mangelen har i størst mulig utstrekning vært kompensert ved rekruttering av arbeidskraft fra utlandet.

Ser en på tallene for sysselsettingen fra begynnelsen av sekstiårene og fram til i dag, viser disse også i store trekk en utvikling tilsvarende den belgiske. Mens det har vært en jevn og forholdsvis beskjeden vekst i den totale sysselsetting fra 133 000 i 1958 til 140 000 i 1969, har primærnæringenes relative andel av sysselsettingen vært i sterk tilbakegang, idet den i samme periode har sunket fra 16 til vel 9 pst.

Antall sysselsatte innen industri og bergverk som i 1958 var om lag 58 000, var i 1969 steget til 64 000, eller mer enn 47 pst. av den totale sysselsetting.

For *Frankrikes* vedkommende kan det sies at reglene for det felles europeiske arbeidsmarked ikke har hatt nevneverdig innflytelse på utviklingen på det nasjonale arbeidsmarked.

Franske myndigheters holdning til immigrasjon har vært positiv.

Fellesskapsreglene om fritt arbeidsmarked er fra fransk synspunkt en naturlig del av en liberal politikk med hensyn til innvandring av utenlandsk arbeidskraft.

Det eneste EF-land som i større utstrekning har bidratt med arbeidskraft til Frankrike, er Italia. Myndighetene regner med at det befinner seg ca. 600 000 italienere i Frankrike, anslagsvis ca. 10 pst. av det totale antall utlendinger i landet. Denne immigrasjon har imidlertid funnet sted i hele etterkrigstiden, og immigrasjonstallene for italienere har i de senere år sunket betydelig. Statistikken for 1969 viser at den største innvandringen fra et enkelt land, nemlig Portugal, var på om lag 80 000, mens EF-landene var tatt med i en «diverse»-gruppe på tilsammen 18 000 personer.

I de aller siste år har franske myndigheter i sterkere grad enn tidligere ønsket å ha en større kontroll med tilgangen på utenlandsk arbeidskraft. Hovedårsaken til dette er den økende immigrasjon av nord-afrikanere, særlig algerere, som i henhold til Evian-avtalene ikke var underlagt noen restriksjoner med hensyn til å ta arbeid i Frankrike. Myndighetene har inngått en avtale med Algerie om en kvote for immigrasjon på 35 000 pr. år.

Utviklingen innen sysselsettingen for perioden 1954 til 1968 viser en nedgang i antall sysselsatte i jordbruket fra ca. 5,0 millioner til ca. 3,0 millioner. For industri og bergverk har det i samme periode vært en økning i sysselsettingen fra ca. 6,4 millioner til ca. 7,8 millioner. Den største økning har funnet sted innen de tjenesteytende næringer, som hadde ca. 7,2 millioner sysselsatte i 1954 og ca. 9,2 millioner sysselsatte i 1968.

Den totale sysselsetting utgjorde i 1964 vel 18,9 millioner, mens den i 1968 var steget til ca. 20 millioner.

Som det går fram av de forannevnte tall, er den sterke nedgang i sysselsettingen i primærnæringene ikke i første rekke kommet industrien til gode. Overføringen av arbeidskraft har særlig skjedd til fordel for de tjenesteytende næringer.

Den franske langtidsplan for årene 1971—75 tar sikte på å skape 525 000 nye arbeidsplasser i industrien.

I Tyskland tillegger myndighetene EF-bestemmelsene om et felles arbeidsmarked en positiv betydning, så meget mer som den industrielle utvikling i Forbundsrepublikken har ført med seg et stort behov for utenlandsk arbeidskraft.

Nedenstående tabell viser antallet utenlandske arbeidstakere i Tyskland pr. 31. januar 1971 fordelt på nasjonalitet. Tilsvarende tall pr. 30. juli 1969 gjengitt i parentes:

Belgia	9 380	(7 075)
Frankrike	41 270	(28 674)
Italia	362 704	(340 244)
Luxembourg	1 289	(1 083)
Nederland	60 323	(49 850)
Totalt EF-land	474 966	(426 926)
Hellas	250 971	(174 348)
UK	15 119	(10 896)
Jugoslavia	415 461	(226 290)
Østerrike	85 944	(62 774)
Portugal	47 387	(26 379)
Spania	170 382	(135 546)
Tyrkia	373 019	(212 951)
Andre europeiske land	44 528	(35 002)
Land utenom Europa	73 460	(49 014)
Flyktninger med ukjent nasjonalitet	12 976	(11 933)
Totalt fra ikke-EF-land	1 489 247	(945 133)
Totalt fra EF- og andre land	1 964 213	(1 372 059)

Kilde: OECD.

I det store og hele er integreringen av det store antall fremmedarbeidere i det tyske arbeidsliv gått bra.

En del problemer bl.a. som følge av språkvansker og dårlige boligforhold forekommer. En kan imidlertid ikke tale om uro og motsetninger som kan føres tilbake til EF's arbeidsmarkedsbestemmelser. Fremmedarbeiderne er vesentlig sysselsatt i industrien, der inntektsforholdene er best. De aller fleste av utlendingene er ufaglært, og dette er bestemmende for de jobber de får.

I Tyskland økte yrkesbefolkningen fra 26,3 millioner i 1958 til 27,0 millioner i 1969. I årene etter 1965 har det imidlertid vært en nedgang, idet tallet for nevnte år var 27,3 millioner. Ser en på sysselsettingen innen de ulike næringer, viser primærnæringene en tilbakegang fra ca. 3,8 millioner i 1958 til ca. 2,5 millioner i 1969, dvs. mer enn 36 pst.

Innen industrien har det i samme tidsrom vært en økning i sysselsettingen fra ca. 12,1 millioner til om lag 12,9 millioner. I de første år av perioden var stigningen jevn, mens det i 1966—68 fant sted en til dels betydelig nedgang i industrisysselsettingen. Servicenæringene har i Tyskland som i de andre vest-europeiske land hatt et oppsving i de siste ti år. Antall sysselsatte i disse næringer var i 1958 ca. 9,3 millioner og i 1969 ca. 10,9 millioner.

Italia står fra et arbeidsmarkedssynspunkt i en særstilling når det gjelder EF-landene. Antall utlendinger på det italienske arbeidsmarked er meget beskjedent. Fra de øvrige EF-land dreier det seg stort sett om en del teknisk personell.

Den totale yrkesbefolkningen har gått jevnt tilbake i årene 1958 til 1969, bortsett fra en mindre stigning fra 1966 til 1967. Yrkesbefolkningen var i 1958 ca. 21,7 millioner, mens den i 1969 utgjorde ca. 19,8 millioner. Det har i perioden vært en sterk tilbakegang i primærnæringene, fra om lag 7,0 millioner sysselsatte i 1958 til om lag 4,0 millioner sysselsatte i 1969. Dette betyr en tilbakegang på mer enn 42 prosent.

Industrien har i samme periode vist en markert økning i sysselsettingen, fra ca. 7,1 millioner i 1958 til litt over 8 millioner i 1969. Innen de tjenesteytende næringer har det også vært stigning, fra ca. 5,9 millioner sysselsatte i 1958 til ca. 6,6 millioner sysselsatte i 1969.

VII. Tabellvedlegg vedrørende utviklingen av yrkesaktiviteten i EF-landene og i Norge.

1. Befolkningen i yrkesaktiv alder (15—64 år)¹⁾ i prosent av totalbefolkningen.

	1958	1969
Nederland	61,2	62,5
Belgia	65,2	63,0
Luxembourg	67,9 ²⁾	65,4
Frankrike	62,7	62,3
Tyskland	68,5	63,9
Italia	67,8 ³⁾	66,4
Norge	63,3	62,7

¹⁾ For Italia gjelder tallene personer fra 14—64 år. ²⁾ Året 1960. ³⁾ Året 1959.

2. Yrkesbefolkningens prosentvise andel av totalbefolkningen fra 15 til 64 år.

	1958	1969
Nederland	60,8	58,3
Belgia	62,2 ¹⁾	63,6
Luxembourg	62,6 ²⁾	63,6
Frankrike	70,8	66,6
Tyskland	70,8	69,5
Italia	65,4 ³⁾	56,1
Norge	65,1	63,7

¹⁾ Året 1960. ²⁾ Året 1960. ³⁾ Året 1959.

3. Lønnstakeres prosentvise andel av den sivile sysselsetting

	1958	1969
Nederland	76,5	82,7
Belgia	73,8	78,7
Luxembourg	70,5	75,3
Frankrike	68,4	76,7
Tyskland	75,9	81,4
Italia	56,2	67,2
Norge	73,2	79,4

Kilde: OECD.

I denne serie

SPESIALRAPPORTER

om samarbeidsområdet i

Europeiske Fellesskap EF

som utgis av Markedsutvalget

er hittil utkommet

1. Arbeidsmarkeds- og innvandringspolitikk i EF
2. Distriktpolitikken i EF
3. Sosialpolitikken i EF
4. Transportpolitikken i EF og norsk transportpolitikk

Distribusjon: Statens trykksakekspedisjon

Utgitt i november 1971

Trykk: Reklametrykk A.S — Bergen

LAY
OUT